Het erfgoed van het Heilig Graf beheren en valoriseren: aanpak en stand van zaken

Cor Vanistendael – Erfgoed Noorderkempen

Joris Colla – KADOC-KU Leuven

Het Heilig Graf: een rijke erfenis

- Reguliere Kanunnikessen van het Heilig Graf vestigden zich in 1662 in Turnhout: klooster en kostschool voor meisjes
- Vanaf ca. 1870 emancipatie als rode draad:
  - Gratis lesgeven aan meisjes in fabrieken
  - Studieaanbod: beroepsgerichte richtingen, normaalschool, klassieke humaniora
  - Vernederlandsing
  - Pedagogische innovaties
- 2021: drie campussen voor secundair onderwijs en vier basisscholen, ca. 4000 leerlingen
- Geschiedenis weerspiegelt zich in een rijk en divers erfgoed

SLIM ERFGOED.BE

Heilig Graf

Uitdagend erfgoed

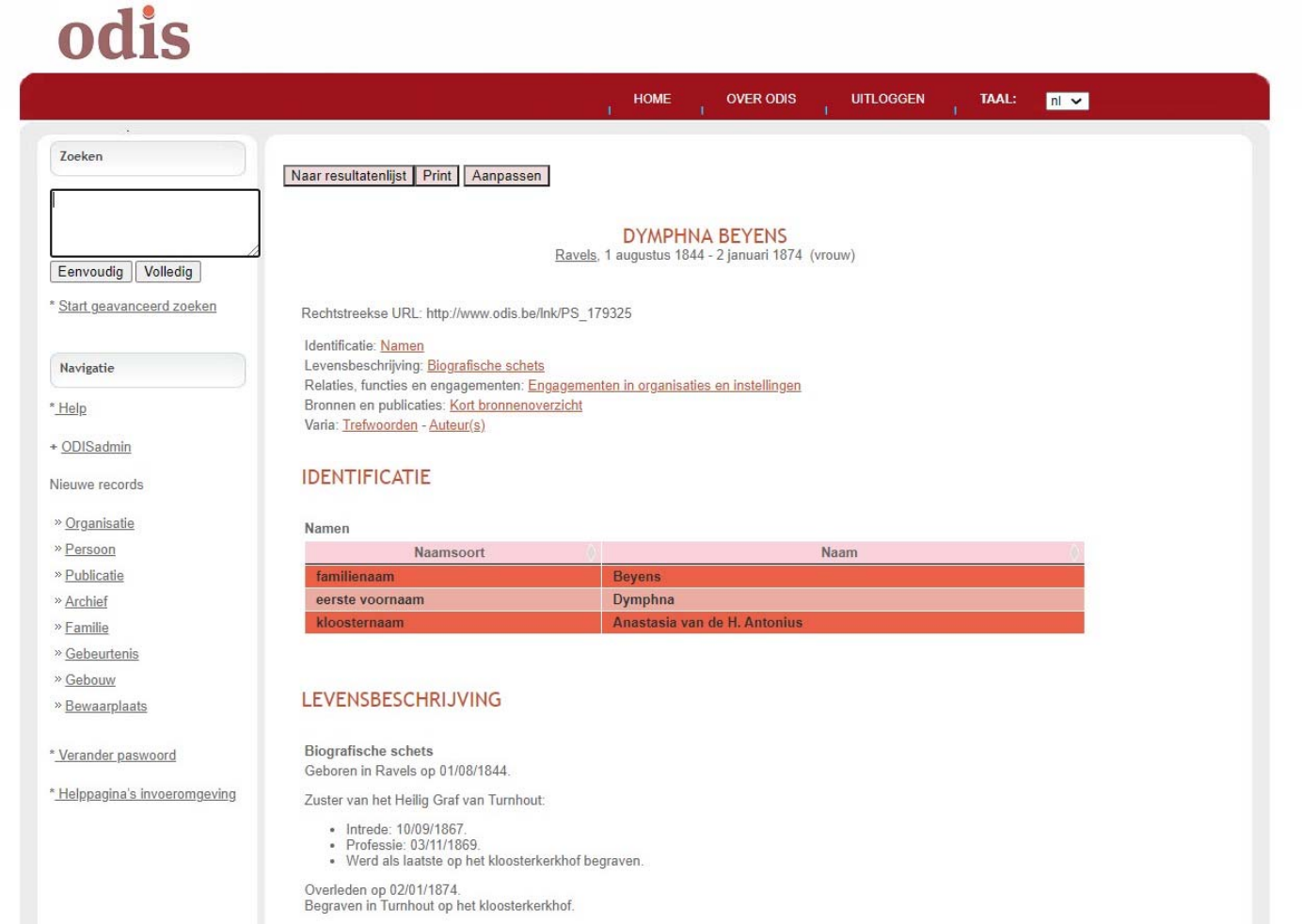
- Eind 2012: verhuis zusters naar Tongerlo, ingebruikname klooster door school
- Erfgoed:
  - Gedeelte verhuisde mee naar Tongerlo
  - Bewaargeving kloosterarchief aan KADOC
  - Veel erfgoed bleef bewaard in Turnhout en werd gecentraliseerd
- Uitdaging voor de school:
  - Zeer rijk en divers erfgoed → onvoldoende expertise in huis
  - Geen middelen voor inzet personeel, onmogelijk te beheren met slechts enkele vrijwilligers
  - Verbouwingswerken → collecties moesten meermaals verhuizen, probleem om het erfgoed kwaliteitsvol te stockeren

Inventaris van het door KADOC bewaarde archief (22 meter) > via http://www.lias.be

- Archief Grauwzusters-Franciscanessen - Aarschot (1527-2016)
- Archief Kanunnikessen van het Heilig Graf (CRSSJ) - Priorij Sion Bilzen (1608-21. c.)
- Archief Kanunnikessen van het Heilig Graf (CRSSJ) - Priorij Jeruzalem Turnhout (1627-2012)
  - 1. Stukken van algemene aard
  - 2. Stukken van bijzondere aard
    - 2.1. Archief Ancien Régime (-1796)
    - 2.2. Modern Archief (1796-2012)
      - 2.2.1. Archief van Moeder Priorin
        - a. Algemeen
          - 606 Documenten met betrekking tot religieuze leden van de zusters verbonden aan het Heilig Graf (1833-1915)
          - 623 Dossier rectoren Heilg Graf (1832-2005)
          - 689 Stempels voor documenten (s. d. (sine dato))
          - 693 Platteground stad Turnhout met kloosters en bijhuizen van Heilig Graf aangeduid (s. d. (sine dato))
          - 694 Kaart Jeruzalem met Heilig Graf kerk op aangeduid (1860 (c))
          - 636 Document met betrekking tot herstichting klooster (1826-1827)
          - 443 Stukken betreffende de heroprichting (1819-1822)
          - 444 Stukken betreffende het oprichten van religieuze associaties (1832-1846)
          - 446 Actes van vernieuwing van belofte en brief van de aartsbisschop hieromtrent (1822-1827)
          - 447 Testament lekenbroeder Joannes Commans (1839)
          - 558 Stukken met betrekking tot diverse feesten, voornamelijk feest van Moeder Priorin (1841-1972)
        - b. Kapittels, raadsvergaderingen en brieven van Moeder Priorin
        - c. Ledenadministratie
        - d. Missie
        - e. Bijzonder apostolaatswerken
        - f. Devotioneel, gebeds en liturgisch leven
          - 534 Stukken betreffende Commissie voor Liturgie (1967-1990)
          - 535 Liturgieschema's (1997-2002)
          - 536 Stukken met betrekking tot vieringen, onder andere kerstmis en pasen (1933 (c)-1990 (c))
          - 537 Dossier verscheidene inwijdingen, onder andere nieuwe kerk, klokken en gebouwen (1922-1960)
          - 538 Toelatingen tot godsdienstoefeningen (1807-1957)
          - 539 Stukken met betrekking tot Ceremonieel (1943-1960)
          - 540 Documentatie kalendarium (1878-1925)
          - 541 Nota's, zangboekjes met betrekking tot de Heilige Officie (1919 (c)-1925 (c))
          - 542 Officia Propria Sanctum, Officie
          - 543 Nota's met betrekking tot de Staties van het lijden (1925 (c))

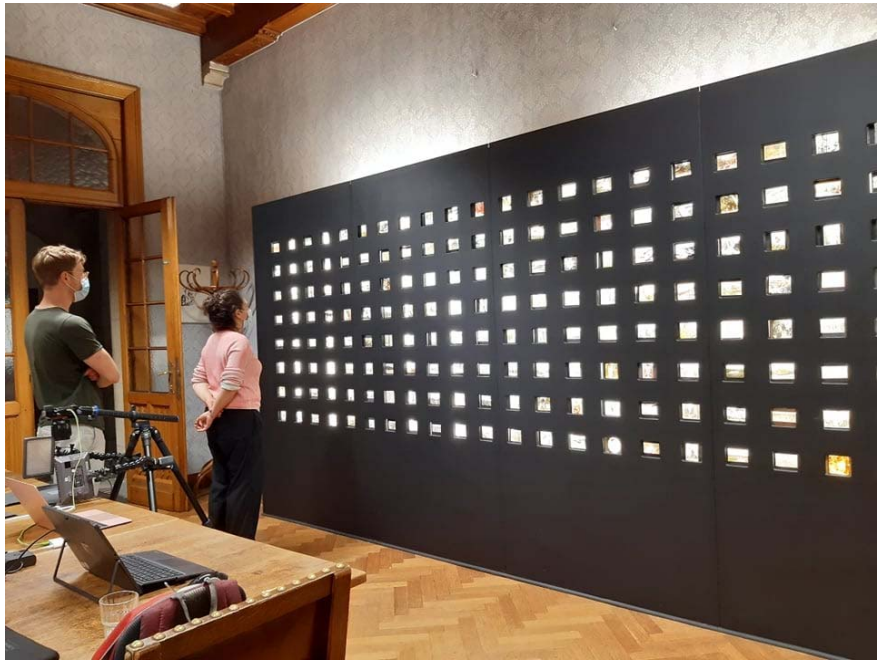
Invoer biografische fiches over de zusters in de ODIS-databank (https://www.odis.be)

Inspirerende projecten

Restauratie krokodil via crowdfunding

Tentoonstelling Project-i (Taxandriamuseum)
Onderzoeksproject B-magic

De Slimerfgoed-proeftuin ‘Iedereen archivaris’

- Hoe kan een school via een vrijwilligerswerking en ondersteund door erfgoedpartners een duurzame erfgoedwerking uitbouwen?
- Erfgoedpartners:
  - Initiatiefnemers Slimerfgoed.be: Cultureel erfgoed annuntiaten Heverlee en KADOC
  - Histories
  - Erfgoed Noorderkempen
  - Stuifzand
- Voorjaar 2021:
  - Voorbereiding
  - Impact corona op timing

De Slimerfgoed-proeftuin ‘Iedereen archivaris’

- Mei 2021: inspiratiesessie ‘Erfgoedvrijwilligers gezocht?!’ (Histories)
- Rekrutering vrijwilligers Heilig Graf → team van ca. 20 personen
- 24 augustus 2021: prospectiebezoek erfgoedpartners
- 23 september 2021: vormingsdag vrijwilligers:
  - Ronde van de tafel → uiteenlopende expertises!
  - Vorming:
    - Erfgoedzorg algemeen
    - Schoonmaken, verpakken, verhuizen
    - Archief en bibliotheek
  - Rondleiding in de erfgoeddepots

De Slimerfgoed-proeftuin ‘Iedereen archivaris’

- Fase 1 = opruimen, afstoffen en ordenen:
  - Objecten per type (enorme diversiteit), archieven per archiefvormer, …
  - 28 september 2021: eerste collectieve werkdag
  - Basis voor registratie, waardering en valorisatie → toelichting Cor

Voor en na

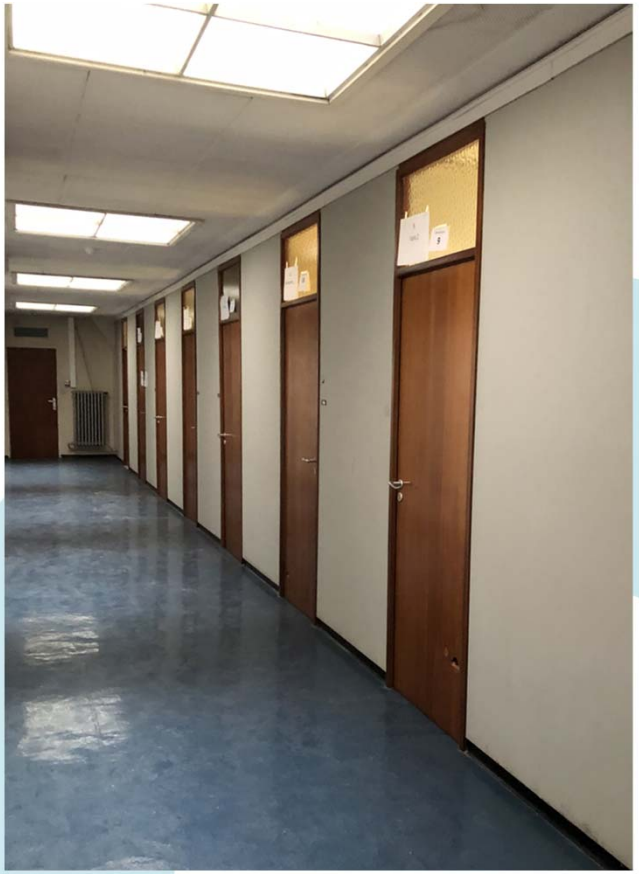

1. Registratie

1.1 DEELCOLLECTIES: COMETA

- Deelcollecties vormen de sleutel tot een gedifferentieerd erfgoedbeleid
- We registreren per ruimte en per soort erfgoed
- Gelijkaardige soorten erfgoed kunnen zich in verschillende ruimtes bevinden
- We voegen deze virtueel samen in onze spreadsheet
- We noteren de uitschieters zowel naar boven als naar onderen (eerste waardering)

>>> Google Spreadsheet maakt mogelijk om met verschillende laptops gelijktijdig te registreren

1.2 REGISTRATIE PER STUK

- Kan pas na een waardering van het erfgoed en de ontwikkeling van een collectieplan: wat doen we met welke deelcollectie en waarom?
- Specifieke standaarden per soort erfgoed

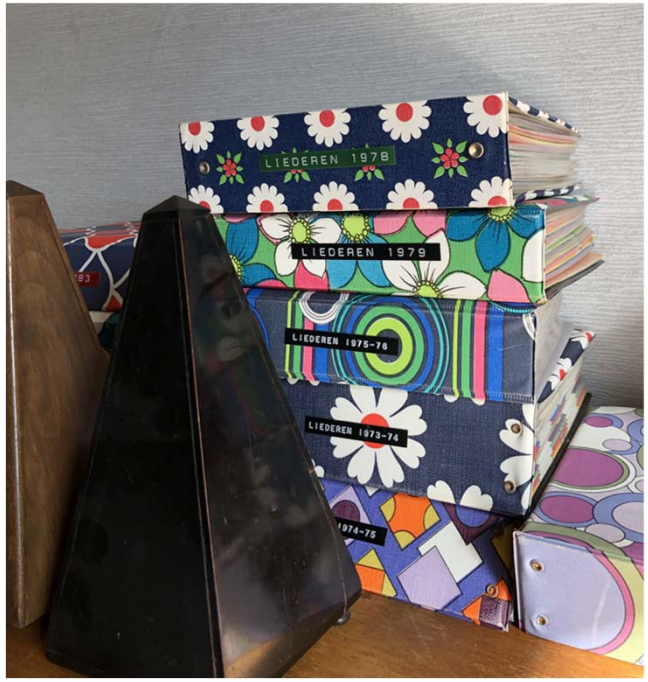
2. WAARDERING

2.1 Waarom waarderen?

- We kunnen niet alles bewaren
- We willen vooral bewaren wat we belangrijk vinden
- We willen dit liefst ook op een gedragen manier doen
- We willen onze beslissingen meegeven met de toekomstige generaties (documentatie)

2.2 Wie waardeert?

- Directie van de school
- Vrijwilligers die collectiebeheer opnemen
- Huidige leerkrachtenkorps
- Leerlingen
- Alumni
- Gepensioneerde leerkrachten

>>> externe experts voor specifieke deelcollecties

>>> Vlaams netwerk van expertisecentra

2.3 Hoe waardeer je?

- Per deelcollectie
- Je eindigt met een waardestelling
- Je begint met het opstellen van een waardeschaal:
  - Waarvoor staat het Heilig Graf?
  - Wat bepaalt de identiteit?
  - Hoe willen we het verhaal van het Heilig Graf vertellen?
  - Wat mag er niet in dat verhaal ontbreken?

>>> je waardeert altijd samen, niet alleen!

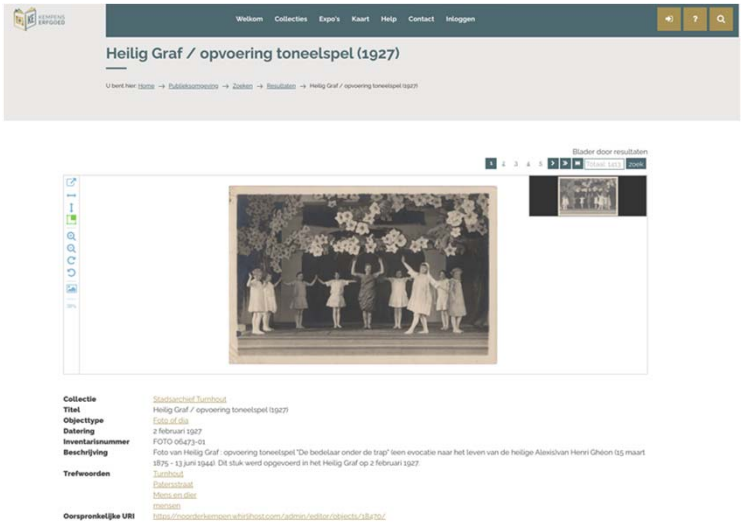
2.4 En wat gebeurt er dan?

- De beslissingen over wat je uiteindelijk doet met elk object, komen voort uit een gewikte en gewogen waardeschaal die een waarderingsteam samen met de erfgoedgemeenschap opstelt
- De waardenschaal wordt toegepast op de verschillende soorten van erfgoed: collecties, archieven, immaterieel erfgoed
- De beslissingen voor elke vorm van erfgoed zijn specifiek:
  - Collecties: bewaren, verkopen, wegschenken, vernietigen, enz.
  - Archieven: selecteren, bewaren, deponeren, vernietigen, enz.
  - Immaterieel Erfgoed: borgen, documenteren, geen actie, enz.

3. VALORISATIE

3.1 Presentatie online

- Via ons online registratiesysteem kunnen media ook meteen worden ontsloten
- Je bepaalt zelf wat er online verschijnt
- je bepaalt zelf wat je met dat beeld verder doet:
  - Delen via sociale media
  - Gebruiken op je eigen website
  - Inbedden in een app

>>> momenteel staan er al 171 foto's online op onze beeldbank voor "Heilig Graf Turnhout"

www.kempenserfgoed.be

Volgende

Klik op de afbeelding voor meer informatie.

Kerk Onze-Lieve-Vrouw van Bijstand:restauratie toren

De katholieke kerk maakt al eeuwenlang deel uit van het dagelijks leven in de Kempen, maar ze bleef niet altijd hetzelfde. Aan de hand van objecten en foto's uit Kempense collecties nemen we je mee door enkele evoluties in de manier waarop de liturgie gevierd werd.

Volgende

LAGERE SCHOOL

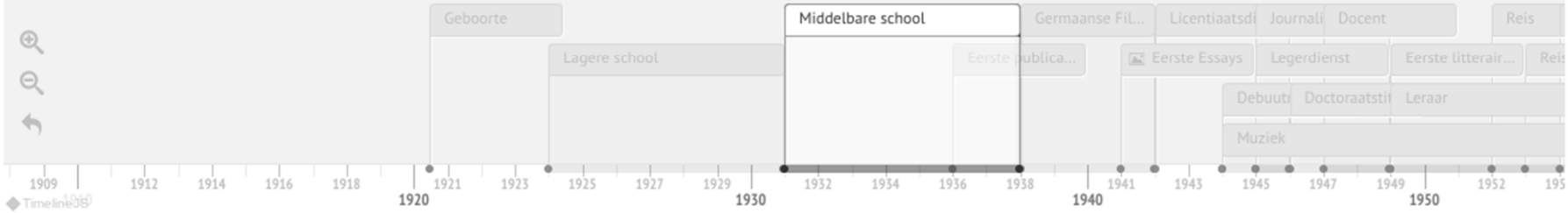

1931 – 1938

MIDDELBARE SCHOOL

Middelbaar onderwijs (Grieks-Latijnse afdeling) aan het Klein Seminarie in Hoogstraten (leraren waren er o.m. priester Herman van Fraechem, Remi Lens, E.H. De Haes,Stafke Bellens en voordrachtskunstenaar Ast Fonteyne).;

EERSTE PUBLICATIES

3.2 Fysieke presentatie

- Schoolmuseum
- Tijdelijke tentoonstellingen
- Touchscreens
- Erfgoedapp
- Erfgoedwandelingen
- Gegidste rondleidingen
- Schoolvoorstelling
- Podcasts
- Enz.

>>> de mogelijkheden zijn redelijk grenzeloos hier

Contact

cor.vanistendael@erfgoednoorderkempen.be

joris.colla@kuleuven.be